

Reactie op internetconsultatie Klimaatplan 2025-2035

25 november 2024

Verbod op fossiele reclames

Op pagina 32 van het Klimaatplan staat dat er al draagvlak is voor klimaatmaatregelen en anders leven, maar dat dit niet vanzelf leidt tot gedragsverandering. De toenmalig Minister voor Klimaat en Energie Rob Jetten heeft in zijn Kamerbrief *“reactie op onderzoeken klimaatvriendelijk gedrag”* van 25 oktober 2023 geschreven wat het advies van een groep onafhankelijke wetenschappers hierover was. Ik citeer:

“De wetenschappers vatten hun advies als volgt samen: een verbod op fossiele reclames is essentieel, maar niet voldoende. <..> De wetenschappers zien een verbod op fossiele reclames als een strategisch belangrijke maatregel om een duurzame transitie te bevorderen en te versnellen. Dit omdat een dergelijk verbod verleidingen voor niet-duurzaam gedrag wegneemt, de normalisering van niet-duurzaam gedrag tegengaat en de misconceptie corrigeert 1dat consumenten duurzaamheid in het algemeen niet belangrijk vinden.”

Dit gaat dus over de bij burgers noodzakelijke gedragsverandering. En daarom sluit het naadloos aan bij wat beschreven in het klimaatplan. Aangezien een verbod op fossiele reclames volgens wetenschappers essentieel is voor deze gedragsverandering, is het onbegrijpelijk dat er niets over een verbod op fossiele reclames is opgenomen in het Klimaatplan.

In de Kamerbrief staat verder dat dit advies (op juridische aspecten) verder onderzocht en uitgewerkt moet worden. De Minister schrijft: *“Gelet hierop is het aan het volgende kabinet om te komen met een voorstel voor een eventueel verbod, inclusief een bruikbare definitie van fossiele reclames, alsmede met eventuele aanvullende gedragsmaatregelen.”* Dit past naadloos in het Klimaatplan en zou daar dan ook aan toegevoegd moeten worden.

Gezien het uitblijven van landelijk beleid heeft de Gemeente Den Haag inmiddels met een raadsbesluit gekozen om een verbod op fossiele reclame in te voeren. Eerder al heeft onder andere de gemeente Amsterdam ook een verbod ingesteld op oa fossiele reclames op en in openbare gebouwen zoals metro-stations. Meerdere gemeentes hebben inmiddels aangegeven het voorbeeld van Den Haag en Amsterdam te willen volgen. Ook gezien de wens en richting waarop andere overheden bewegen is het daarom onbegrijpelijk dat er in het klimaatplan (van het rijk) niets is opgenomen over fossiele reclames.

Fossiele subsidies

Verder mis ik welk huidig beleid niet in lijn is met dit klimaatplan. En vervolgens mis ik ook de aanpassing van dat beleid. Ik mis vooral dat fossiele subsidies zo snel mogelijk afgebouwd moeten worden.

Fossiele subsidies gaan over een breed scala aan regelingen: directe subsidies, belastingvoordelen, prijssteun en overheidsinvesteringen via staatsbedrijven of publieke banken. Het gaat onder andere om bedrijven als Tata Steel, Shell en KLM of complete sectoren zoals de glastuinbouw, scheepvaart, chemische industrie en opwekkers van fossiele elektriciteit of fabrikanten van kunstmest. Allemaal grootverbruikers van fossiele energie. Terwijl burgers energiebelasting betalen, krijgen die bedrijven die veel olie, gas en kolen verbruiken enorme belastingkortingen. Dit kost iedere belastingbetaler €5.000 per jaar. Dat is oneerlijk en in strijd met de uitgangspunten in het Klimaatplan.

Ik denk hierbij aan:

De paragraaf over rechtvaardigheid en maatschappij (blz 16): Rechtvaardigheid behelst nadrukkelijk ook dat ingegrepen wordt in huidig onrechtvaardig overheidsbeleid en dat daar actief werk van wordt gemaakt. Een goed voorbeeld hiervan is de energiebelasting.

Twee derde van het gasverbruik door Nederlandse bedrijven en instellingen is vrijgesteld van energiebelasting. Voor grootverbruikers die nog wél worden belast, geldt een veel lager tarief dan voor andere bedrijven. Dit is niet uit te leggen aan de Nederlandse burger. Als deze belastingvoordelen worden afgeschaft, kan het geld dat daarmee vrijgemaakt wordt, worden aangewend om mensen (met lage en midden inkomens) te helpen met het isoleren en verbeteren van hun huizen. Bovendien wordt het voor deze energie-intensieve bedrijven een stuk aantrekkelijker om sneller de transitie naar duurzaam produceren te maken. Kortom, het zorgt voor de juiste financiële prikkel.

Over de Internationale Klimaatstrategie (IKS) waarin wereldwijd wordt geïnvesteerd in emissiereductie zoals energie, transport, landbouw en circulair. (blz 19): De Nederlandse staat steunt met exportkredietverzekeringen (via Atradius DSB) projecten van Nederlandse bedrijven in landen waar risicovolle situaties heersen die het slagen van hun project bedreigen. Het grootste deel van die steun gaat naar vervuilende bedrijven in de fossiele industrie. Als dit kabinet daarom zou besluiten om geen olie- en gasgerelateerde steun te verlenen, helpt dat Atradius enorm om de energietransitie in de buitenlandse handel/investeringen te bevorderen.

De transitie in Sectoren - Internationale lucht- en Scheepvaart (blz. 44): Kerosine, een fossiele brandstof van het vliegverkeer, is nog steeds vrijgesteld van BTW. Dit kan niet langer. Op stroom voor treinen en benzine en LPG voor auto's wordt wél BTW geheven. Ook wordt er geen belasting geheven over vliegtickets; ook daarover zou BTW geheven moeten worden. Gezien de omvang van het vliegverkeer in Nederland zal dat een enorme nieuwe inkomstenbron opleveren, die gebruikt kan worden voor het ontwikkelen van duurzame mobiliteitsoplossingen (zoals beter en goedkoper openbaar vervoer). Op deze manier zal ook een gelijkere en eerlijker speelveld gecreëerd worden tussen de verschillende vormen van vervoer.

De industrie moet verduurzamen (blz. 37): De Nederlandse staat participeert via het Nederlandse staatsbedrijf Energiebeheer Nederland (EBN) in opsporing en winning van gas en olie in Nederland en het Nederlandse deel van de Continentale Plaat. Dit is uiteraard een 'no go' als we de opwarming van de aarde willen beperken. En het is een voorbeeld van oude-economie-denken. Als het gaat om de

juiste normering, beprijzing en subsidies dan ligt het voor de hand dat EBN enkel gaat mee-investeren in onderzoek en ontwikkeling van hernieuwbare energiebronnen. Op deze manier komt het geld te goede aan industriële bedrijven in Nederland die daadwerkelijk vergroenen. Dit is ook in lijn met wat eerder in het plan gesteld is.

Opbouw circulaire economie - er zijn betere financiële prikkels nodig (blz. 52) Ook hier kan de overheid veel actiever optreden. Zo is de Nederlandse staat nog steeds voor ruim 40% aandeelhouder van ABN AMRO, en zou dus meer kunnen sturen op het financieringsbeleid van deze bank, zodat die meer gaat investeren in ondernemingen met plannen voor de opbouw van circulaire economie. ABN AMRO is de laatste jaren minder gaan investeren in fossiele projecten maar dit leidde niet tot meer financiering van hernieuwbare energie.

Financiële risico-analyse

Ik mis in het klimaatplan een analyse van de financiële risico's die kleven aan investeringen in nieuwe olie- en gasvelden en infrastructuur in relatie tot recente jurisprudentie.

Aan de investeringen door EBN (en andere banken waar de Staat aandeelhouder is) kleeft een onaanvaardbaar economisch risico als we kijken naar oa de uitspraak van de rechter in de zaak Milieudefensie vs Shell.

De opsporing, winning, productie, transport en distributie van fossiele brandstoffen vergen aanzienlijke initiële investeringen. Als deze investeringen eenmaal zijn gedaan, kunnen zij niet meer worden teruggedraaid en alleen nog worden terugverdiend met de gerealiseerde infrastructuur. Vanwege hun omvang hebben deze investeringen een lange terugverdientijd.

Het Hof spreekt uit dat om de klimaatdoelen van de Overeenkomst van Parijs binnen bereik te houden, de emissies tegen 2030 drastisch zullen moeten worden gereduceerd. Het hof acht het aannemelijk dat daarvoor niet alleen nodig is dat maatregelen worden genomen om de vraag naar fossiele brandstoffen te verminderen, maar ook dat het aanbod van fossiele brandstoffen wordt beperkt. De maatschappelijke zorgvuldigheid, ingevuld aan de hand van de art. 2 en 8 EVRM en soft law als de UNGP en de OESO-richtlijnen, vergt van producenten van fossiele brandstoffen dat zij in dit opzicht hun verantwoordelijkheid nemen. Van olie- en gasbedrijven kan worden verlangd dat zij ook bij hun investeringen in de productie van fossiele brandstoffen rekening houden met de negatieve gevolgen die een verdere uitbreiding van het aanbod van fossiele brandstoffen voor de energietransitie heeft.

De voorgenomen investeringen van oliemaatschappijen in nieuwe olie- en gasvelden kunnen hiermee op gespannen voet staan, overweegt het Hof. Participatie door EBN in deze nieuwe olie- en gasvelden levert daarom een onaanvaardbaar financieel risico op wanneer de Nederlandse rechter of een rechter in een ander land welke het EVRM heeft geratificeerd, oordeelt dat een nieuw gas- of olieveld niet geëxploiteerd mag worden met dezelfde overwegingen als de overwegingen door het Hof gedaan in 7.61 in de uitspraak van de zaak Milieudefensie vs Shell ([ECLI:NL:GHDHA:2024:2100](https://ecli.nl/GHDHA:2024:2100))

Transparantie en democratische, inclusieve besluitvorming

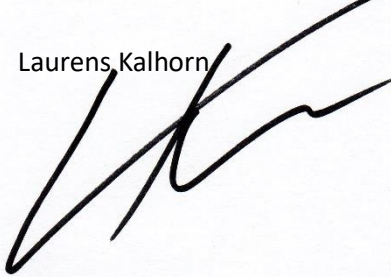
Samenwerking met anderen, hierbij denk ik aan het burgerberaad (blz 71) en transparantie. Het is fijn dat het Burgerberaad er nu echt gaat komen, maar ik pleit hierbij voor een *jaarlijks* burgerberaad. Dat is een veel inclusievere consultatiemethode, die daarmee ingebed wordt in democratische besluitvormingsprocessen.

In paragraaf 7.2 is de verantwoording over de consultatie en participatie opgenomen. Echter, daarin worden geen bedrijven met naam en toenaam genoemd. Door dit gebrek aan transparantie is de deelname van (grote) bedrijven niet inzichtelijk terwijl zij wel de besluitvorming hebben beïnvloed. Iedereen weet dat er actief gelobbyd wordt om de transitie naar een klimaat neutrale samenleving op zijn minst te vertragen middels algemeen bekende technieken. Een overheid zou dit moeten tegengaan, te beginnen met het bij naam noemen van alle bedrijven die aan tafel hebben gezeten.

Ook had meer bekendheid gegeven moeten worden aan deze internetconsultatie om alle burgers te betrekken. Het Klimaatplan raakt immers iedereen. Dit maakt `dit alles weinig democratisch of inclusief.

25 november 2024, Amsterdam

Laurens Kalhorn

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'LK' with a stylized flourish, written over the printed name 'Laurens Kalhorn'.